

Diagnose: flyktning

Nadia Ansar

Nadia Ansar, denne månedens kronikkforfatter, har tidligere jobbet på Alternativ til vold og sitter nå i lovutvalget som skal vurdere bruk av tvang i psykisk helsevern. Hun ble kjent som den første norskpakistanske psykologen. Sammen med Guri Vindegg, Svein Øverland, Arnulf Kolstad, Karen Kollien Nygaard og Ole Jacob Madsen er hun invitert av Tidsskriftet som fast kronikør. Neste måned: Guri Vindegg

– Jeg mista foreldrene mine da jeg var to år. Jeg skulle aldri klare meg. Men jeg klarte meg, sier Amal Aden.

Jeg blir kjent med henne fordi vi begge skal holde foredrag for Høgskolen i Bergen.

– De snakket aldri til meg som et enkeltindivid. Men alltid som «dere somaliere», hvordan fungerer systemet deres, hvordan er kulturen deres? Jeg trenger å bli sett som et menneske, ikke som somalier eller asylsøker

Hun ringer meg, og etter kort tid blir vi sittende og prate om psykologer. Hun er illstint og forbannet på de norske hjelperne. Noen kan skremmende lite om flyktninger og innvandrere, hevder hun.

Hun ble født i borgerkrigsherjede Nord-Somalia i 1983, men vokste opp i sør, i hovedstaden Mogadishu. Ensom, sulten og skremt søkte hun trygghet og trøst hos andre foreldreløse barn i forlatte hus og blant soldater. Hun var analfabet, og livnærte seg blant annet ved å plyndre. Ved ett tilfelle utførte hun, sammen med andre, det hun kaller et barmhjertighetsdrap.

Som 13-åring kommer hun til Norge. Et land som for henne, etter mange år som gatebarn, fremstår som rikt, men uforståelig. Etter kort tid sitter hun plutselig alene i en hybel i Oslo med rare malerier på veggen og en farge-TV hun ikke skjønner noe av. Tid og menneskelig kontakt kan derimot ingen gi. Livet på hybelen blir for stille. Det blir for tøft. Ikke kjenner hun språket. Ei heller menneskene. Hun er ensom og veldig sint. Hun ender opp i rusmiljøet på Grønland. Her møter hun andre likesinnede – sinte, sårbare, ensomme. Sammen bruker de narkotika rundt Akerselva. Hun kjenner trygghet og tilhørighet.

Amal kunne vært en av de unge som ble trygdemottaker i Norge. Og det skulle ta mange år, bratte fjell og mørke tunneller før hun kom seg ut i lyset.

I dag er hun kjent som en aktiv samfunnsdebattant, og forfatter. I 2008 ga hun ut boken *Se oss*. Etter det kom pamfletten *ABC i integrering* (2009) og boken *Min drøm om frihet* (2009). Amal ble tildelt Zola-prisen 2010 fordi hun har kritisert norsk innvandrings- og integreringspraksis på en konstruktiv måte. Hun er selvstendig næringsdrivende og jobber dels som tolk for politi, rettsvesen, skoler, helsevesen, og dels som rådgiver og foredragsholder. Hun bor på et trygt sted og er mamma til tvillinger på 8 år.

I telefonsamtale med meg spør hun om jeg mener at det er noe galt med henne. Nei, svarer jeg. Jeg mener ikke at det er noe galt med deg. Det som er galt, er alt det forferdelige du en gang ble utsatt for, svarer jeg. Du har faktisk reagert normalt og konstruktivt på unormale livshendelser.

– Men hvorfor mente andre psykologer at det var noe galt med meg da? Jeg hadde ekstreme livserfaringer og en dramatisk fortid. Jeg visste at jeg trengte å snakke med noen om dem. Men jeg turte ikke. Psykologene gikk bare rundt grøten. De virket bare ikke interessert i å bli kjent med meg. Jeg ville så gjerne dele, men det var ingen som stilte spørsmål som virkelig traff meg. I stedet spurte de om jeg hadde sovet godt.

Ikke all hjelp er god hjelp. Noe hjelp kan bidra til å gjøre vondt verre. Amal innser tidlig at hun trenger hjelp til å bearbeide sterke minner fra fortiden. Men istedenfor å få hjelp opplever hun å bli tildelt nye bekymringer om en dyster fremtid.

– På ansvarsgruppemøter måtte jeg finne meg i at psykologen på forhånd hadde snakket sammen med de andre fra sosialkontoret og blitt enige. Jeg visste at de snakket om meg når jeg ikke var til stede. Men ingen tok seg bryet til å snakke med meg. Jeg følte meg ydmyket og oversett. Det var alltid meg som var problemet. Ingen så meg inn i øynene.

De første årene i Norge snakket flere psykologer engelsk med henne. De antok at hun forsto det, men hun skjønnte ingenting, og ble enda mer forvirret. Det er innlysende at noen psykologer har veldig lite kunnskap om barn og unge som kommer fra kriserammede steder, mener Aden.

– Derfor må de være tolerante og ydmyke overfor det de ikke kan noe om. De er ikke bedre enn alle andre bare fordi de er psykologer. Og de vet ikke alltid best! Personer som har hatt det vanskelig, har store problemer med å stole på folk. De psykologene jeg var i kontakt med, var alle menn. Med den erfaringen jeg hadde hatt med somaliske menn, ble det enda vanskeligere å åpne seg.

– De snakket aldri til meg som et enkeltindivid. Men alltid som «dere somalier», hvordan fungerer systemet *deres*, hvordan er kulturen *deres*? Jeg trengte å bli sett som et menneske, ikke som somalier eller asylsøker. Det var ingen psykolog som så meg som et individ. Som et menneske. De bomma totalt, forteller hun.

Jeg kan velge å la være å bli berørt av Amals historie. Men det er noe inne i meg som føler seg truffet. Og som kjenner igjen lignende historier fra andre ungdomsklienter. Ungdom som føler seg oversett, satt i bås, og ungdom som føler at de blir fratatt håpet om en bedre fremtid. Ungdom som hadde behov for gode voksne rollemodeller som hadde mot til å holde ut i deres smerte og opplevelser. Som tilføyde nye bilder og nyanser til klientens virkelighetsbeskrivelse, som ga trygghet og formidlet omsorg. Som viste ydmykhet overfor det de ikke kunne, og som med sin nysgjerrighet og entusiasme ga klienten en følelse av å være noe verdt.

Amal kunne ha trengt en som investerte i relasjonen med henne, en som tok henne på alvor og ga henne enkle, ærlige svar helt til de nådde frem.

Da jeg spør hva det var som hjalp henne, svarer hun:

– Det var sinnet mitt som hjalp meg. Når alle rundt fortalte meg at jeg ikke kunne klare noe, lærte jeg faktisk av sinnet. Det viste meg at jeg kunne klare det på egen hånd. Og min bærbare pc er mye bedre enn flere av psykologene jeg har hatt! Å skrive er det eneste som noen gang har hjulpet.

I senere tid har hun fått god hjelp av en psykolog.

– Han fortjener ros, sier hun. Nå lever hun et godt liv og gjør det hun liker aller best: skriver og jobber for kvinners, barns, ungdommers og minoriteters rettigheter. 8. mars kommer hennes fjerde bok, *Det skal merkes at de gråter*.

– De som trenger hjelp, må bli sett tidlig. Som 15-åring brukte jeg narkotika på gata uten at noen grep inn. Alle ble overveldet av min fortid. Det virket som om de ikke klarte å håndtere det. De ble

skremt av mine opplevelser og mistet troen på å kunne hjelpe. De virket så nervøse og redde. Jeg kunne se hvordan de undervurderte mine evner.

Jeg spør om det går bra om jeg skriver om dette i Psykologtidsskriftet. Hun svarer:

Ja, gjør det. Dere fortjener å høre det!